

РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМАТИВІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМОВИХ КИJKІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Здійснено аналіз чинної нормативно-правової бази Міністерства внутрішніх справ України в аспекті професійної підготовки поліцейських. Окреслено недоліки щодо формування повного спектра необхідних знань і навичок. Розглянуто роль нормативів у професійній підготовці поліцейських, зокрема у використанні такого спеціального засобу, як гумовий кийок.

Запропоновано впровадження спеціалізованих нормативів, що мають регламентувати методикку виконання вправ із гумовим кийком. Це сприятиме підвищенню ефективності дій поліцейських і вдосконаленню системи їхнього навчання.

Ключові слова: поліцейський, спеціальні засоби, пластикові та гумові кийки, нормативи.

Постановка проблеми. Гумовий кийок належить до основних спеціальних засобів, що використовуються поліцейськими під час виконання службових завдань. Він є важливим інструментом як для забезпечення громадського порядку, так і для захисту самого правоохоронця. Ефективне застосування кийка потребує відповідних фізичних і тактичних навичок, які мають формуватись і вдосконалюватись у тренувальних умовах, максимально наближених до реальних. Установлення нормативів дає змогу уніфікувати процес підготовки, забезпечити єдиний стандарт професійної компетентності поліцейських.

Згідно зі статтею 45 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські у своєму розпорядженні мають широкий перелік спеціальних засобів, для ефективного використання яких необхідно володіти знаннями щодо їх технічних характеристик, призначення, правил безпеки, а також мати практичні навички застосування у конкретних ситуаціях [1].

Запровадження чітких нормативів щодо користування гумовим кийком сприятиме поліпшенню професійного рівня працівників поліції. Обмеження за часом у ході виконання вправ моделює умови, близькі до реальних, де кожна секунда може бути вирішальною. Урахування часового чинника стимулює розвиток швидкості реакції, координації рухів і здатності оперативно приймати рішення в умовах підвищеної напруженості.

Систематизований підхід до тренувань із гумовим кийком також підвищує загальний рівень безпеки як для самих поліцейських, так і для громадян. Поліцейський, який володіє ефективною технікою застосування спеціального засобу, здатен нейтралізувати загрозу швидко і з мінімальним ризиком для всіх сторін, не порушуючи при цьому прав людини. Належна підготовка додає впевненості працівникові поліції у складних ситуаціях.

Отже, запровадження нормативів щодо володіння гумовим кийком підвищує рівень оперативності, професійної готовності та відповідає сучасним стандартам безпеки і правопорядку.

У межах дослідження, проведеного кафедрою тактико-спеціальної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ, було здійснено анкетування працівників практичних підрозділів Національної поліції та підрозділів МВС України зі стажем служби понад рік. Згідно з результатами опитування 93 % респондентів мали досвід забезпечення публічного порядку під час масових заходів, а 64 % брали участь у реагуванні на групові порушення порядку та масові заворушення. При цьому 78 % учасників опитування зазначили, що діяли б ефективніше в екстремальних ситуаціях, якби мали більше практики у застосуванні гумового кийка [2].

Інтеграція нормативів у систему професійної підготовки покликана зміцнити бойову готовність правоохоронців, поліпшити їхню здатність до дій у складних обставинах і посилити захист особистої безпеки.

Завдяки нормативам можливо точно окреслити перелік необхідних умінь і навичок, установити конкретні вимоги до виконання завдань і надати об'єктивні критерії оцінювання. Це дає змогу не лише визначити базовий рівень професійної підготовки, а й забезпечити поступове вдосконалювання практичних навичок. Крім того, стандартизація тренувального процесу гарантує високу ефективність навчання.

Запровадження нормативів відкриває нові можливості для вдосконалення системи підготовки кадрів, полегшуючи впровадження сучасних методик навчання, а також опанування нових типів спеціальних засобів.

Такі нормативи сприяють розвитку автоматизованих захисних реакцій у критичних ситуаціях, що суттєво підвищує ефективність виконання службових завдань і рівень безпеки правоохоронців.

У процесі дослідження було розроблено чотири вправи, для яких визначено порядок виконання, нормативи часу та критерії оцінювання. Простота і чіткість цих вправ забезпечують ефективний контроль рівня підготовки й готовності поліцейських до дій.

Упроваджені нормативи деталізують вимоги до професійних умінь, що формує єдину методику оцінювання та підвищує об'єктивність під час атестації.

У процесі розроблення було враховано:

- оптимальний варіант виконання кожної вправи відповідно до її практичної значущості;
- раціональну послідовність дій як установлений стандарт
- граничний час на виконання вправ;
- критерії оцінювання, що базуються на часових показниках.

Застосуванням експериментального підходу отримано результати, опрацьовані статистичним аналізом, які дають змогу з високою точністю сформулювати обґрунтовані нормативи. Це підкреслює їхню практичну значущість і доцільність упровадження у діяльність підрозділів Національної поліції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню застосування поліцейськими спеціальних засобів, зокрема гумових кийків, приділялась особлива увага. У різний час це питання вивчали науковці різних сфер: педагогічної – В. Горайнов, М. Корольчук, Є. Левін, В. Лефтеров, О. Федоренко, Г. Яворська; психологічної – О. Охременко, О. Тімченко, М. Чуносів, О. Складар; юридичної – М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Джафарова, Д. Денисюк, С. Шатрава, О. Власенко, Л. Криворучко. Застосування спеціальних засобів, зокрема гумових і пластикових кийків, розглянуто у таких навчальних посібниках: «Тактико-спеціальна підготовка» (О. Г. Комісаров, А. О. Собакар, Е. Ю. Соболев, О. С. Юнін та ін.) [3]; «Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України» (Я. Г. Бондаренко, О. Ю. Прокопенко, Д. В. Сергієнко, В. О. Кущенко) [4]; «Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції» (С. В. Албул, О. І. Тюрло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін.) [5]. Окремо питання застосування гумового кийка висвітлено фахівцями тактико-спеціальної підготовки у навчально-методичному посібнику «Захисні та контратакувальні дії з гумовим (пластиковим) кийком» (В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, Н. Ю. Худякова та ін.) [6]. У зазначених джерелах розглядаються питання юридичного забезпечення застосування гумових чи пластикових кийків, механіка завдання ударів, захисту від них, а також методика фізичної підготовки правоохоронця до виконання відповідних вправ. Однак ані у зазначеному посібнику, ні в інших наведених вище джерелах не досліджувалися концептуальні питання застосування гумових чи пластикових кийків під час виконання службових обов'язків: умови носіння та експлуатації засобів індивідуального захисту; тактика поліції, коли порушників більше ніж один та ін.

Отже, на сьогодні питання застосування гумових і пластикових кийків розглянуто дещо поверхнево: не розкрито важливі аспекти й особливості, а також не враховано об'єктивну реальність та особливості несення служби.

Питання запровадження додаткових нормативів із тактико-спеціальної підготовки, зокрема щодо застосування гумових кийків, уже висвітлювалось авторами у наукових працях, однак не здійснювалось комплексного аналізу й експериментального дослідження, як і не висувалося пропозицій щодо фактичних нормативів [7].

Мета статті – обґрунтування необхідності розроблення нормативів із використання гумового кийка поліцейськими під час виконання ними завдань, а також упровадження цих нормативів у нормативно-правову базу МВС України.

Виклад основного матеріалу. Нормативи являють собою встановлені правила і стандарти, які забезпечують упорядкованість, безпеку й ефективність діяльності у різних сферах життя та економіки. Вони регламентують технічні, юридичні й соціальні аспекти, створюючи чітку структуру для досягнення відповідності законодавчим вимогам, раціоналізації процесів та зниження витрат. У технічній сфері нормативи гарантують безпечність продукції, сумісність і відповідність екологічним стандартам, а у правовій – сприяють захисту прав громадян і

передбачуваності рішень. Соціальні нормативи допомагають забезпечити рівноправність і захист уразливих груп населення.

У професійній підготовці поліцейських нормативи становлять ключовий інструмент, що визначає методику навчання і використання спеціальних засобів, зокрема гумового кийка. Запровадження стандартизованих підходів до підготовки дає змогу мінімізувати ризики неправильного застосування сили, забезпечити ефективність дій правоохоронців і дотримання прав людини. Це сприяє підвищенню професійного рівня поліцейських, їхній готовності до виконання завдань і забезпечення громадської безпеки.

Актуальність розроблення нормативів щодо ефективного використання спеціальних засобів, зокрема гумового кийка, зумовлена його ключовою роллю як спеціального засобу у забезпеченні публічної безпеки та порядку, а також особистої безпеки поліцейських. Стандартизація підготовки сприятиме уніфікації професійних навичок, розвитку швидкості реакції та вміння приймати рішення в умовах стресу. Крім того, це дасть змогу підвищити рівень безпеки як поліцейських, так і громадян, мінімізуючи ризик порушення прав людини. Запровадження чітких нормативів забезпечить якісну підготовку правоохоронців та ефективність їхніх дій у реальних умовах.

Аналізуючи наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.2016 р. № 50 та положення відповідної інструкції [8], варто звернути увагу на те, що тактична підготовка поліцейських орієнтована на формування й удосконалення навичок у застосуванні основних видів спеціальних засобів, які має на озброєнні поліція, а також на дотримання правил їх експлуатації. Проте таке формулювання вбачається занадто вузьким, оскільки не відображає повної картини щодо ключових напрямів підготовки, необхідних знань і навичок у роботі з різним спорядженням, технікою та спеціальними засобами, які використовує у своїй діяльності поліція.

Зазначимо, що нормативна база МВС України вже містить аналогічні документи, спрямовані на розвиток фізичної витривалості, сили і професійних навичок у роботі з обладнанням, технічними засобами та іншими механізмами через виконання індивідуальних і групових навчальних вправ у складі підрозділів. Так, наказ МВС від 20.11.2015 р. № 1470 «Про затвердження Нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням» [9], наказ МВС від 13.10.2014 р. № 1067 «Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України» [10] регулюють подібні питання в контексті службової підготовки працівників ДСНС України та НГУ.

Отже, робимо висновок, що нормативно-правова база МВС України містить приклади системного підходу до підготовки особового складу, який забезпечує розвиток професійних навичок і підвищення ефективності виконання службових завдань через відповідні навчальні вправи і тренування.

Із метою забезпечення публічної безпеки та порядку з особовим складом Національної поліції України необхідно проводити постійні навчання.

Задля уніфікації вмінь і навичок із використання гумового кийка нами запропоновано імплементувати до нормативно-правової бази системи МВС України спеціалізовані нормативи.

Для проведення експериментального дослідження було вибрано такі вправи.

1. Приведення гумового кийка в бойову готовність.
2. Застосування гумового кийка проти одного правопорушника.
3. Застосування гумового кийка проти трьох правопорушників.
4. Визначення кількості ударів за певний час.

Умови вправи 1. Поліцейський приймає фронтальну стійку, кийок розміщено у поясній системі. За командою «До бою готуйсь!» поліцейський стає у стійку бойової готовності: ноги розставлені так само, як у позиції

«інтерв'ю», права рука тримає кийок за рукоятку, а ударна частина кийка розміщена на правому плечі, ліва рука зігнута в кулак і захищає обличчя (рисунок 1).



Рисунок 1 – Вихідне положення

Умови вправи 2. Поліцейський перебуває у фронтальній стійці на відстані 3 м від мішені, кийок розміщено у поясній системі. За командою «Рух» поліцейський швидко рухається до цілі, дістаючи кийок із поясної системи, і завдає ним три різні удари по цілі.

Умови вправи 3. Поліцейський перебуває у фронтальній стійці на відстані 3 м від першої мішені, кийок розміщено у поясній системі. Мішені розташовано у вигляді трикутника на однаковій відстані одна від одної. За командою «Рух» поліцейський швидко рухається до цілі, дістаючи кийок із поясної системи, і завдає один удар по мішені, після чого біжить до наступної. Удари не мають повторюватися.

Умови вправи 4. Поліцейський перебуває у фронтальній стійці навпроти мішені, кийок розміщено у поясній системі. За командою «Старт» поліцейський протягом 20 секунд завдає максимально можливу кількість ударів, при цьому удари можуть повторюватися, але не частіше ніж один удар через два.

До експериментальної групи було залучено 10 курсантів і 10 курсантів – членів науково-практичного гуртка тактико-спеціального підрозділу «ЩИТ», які проходять посилену підготовку. Нами враховувалися дані стосовно часу та якості виконання вправ (кількість правильних ударів).

Для опрацювання результатів використано статистичний метод центральної тенденції і визначено такі складники:

– середнє арифметичне
$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} ;$$

– дисперсія
$$s^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - x_{\text{ср}})^2}{n - 1} ;$$

– середнє квадратичне відхилення
$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X - \bar{X})^2}{n}} ;$$

– середнє істинне значення
$$\hat{a} = a_{\text{ср}} + \frac{\sum_{i=1}^n \alpha_i}{n} .$$

Отримані результати подані у таблицях 1, 2.

Таблиця 1 – Результати математичного аналізу щодо часу виконання вправ

Норматив	Мінімальне значення, с	Максимальне значення, с	Середнє арифметичне, с	Середнє квадратичне відхилення, с
1	1,23	3,02	2,08	0,78
2	3,26	6,24	4,20	0,72
3	3,16	10,49	5,19	1,82

Таблиця 2 – Результати математичного аналізу щодо необхідної кількості ударів під час виконання вправ

Норматив	Мінімальне значення ударів	Максимальне значення ударів	Середнє арифметичне	Середнє квадратичне відхилення
2	0	3	2,25	1,04
3	0	3	2,35	0,95
4	0	31	15	11

На підставі отриманих результатів пропонуємо запровадити такі критерії оцінювання (табл. 3,4).

Таблиця 3 – Категорювання оцінювання за часом

Норматив	«5»	«4»	«3»	«2»
1	1,30	2,00	3,00	4,00
2	3,30	4,00	5,00	6,00
3	3,30	5,00	7,00	9,00

Таблиця 4 – Категорювання оцінювання за кількістю ударів

Норматив	«5»	«4»	«3»	«2»
2	3	2	1	0
3	3	2	1	0
4	26	15	4	3

Результати розрахунків було округлено з урахуванням допустимої похибки, яка не перевищувала 10 %, що дало змогу зберегти точність оцінювання без істотного впливу на об'єктивність висновків. При цьому оцінювання виконання вправ базувалося не лише на дотриманні встановленого часу, а й на якості дій. Якщо учасник уклався в нормативний час, але припустився помилок у техніці ударів, то за кожний неправильний удар оцінка знижувалася на один бал.

Висновки

Проведене дослідження підтверджує актуальність і необхідність інтеграції нормативів використання гумового кийка в систему професійної підготовки поліцейських. У підготовці щодо використання спеціальних засобів бракує чітких стандартів і структурованих методик, що створює низку проблем: від різного рівня підготовленості співробітників до підвищеного ризику помилкового застосування сили.

Зібрані дані свідчать, що стандартизація прийомів, чітке формулювання вимог до техніки виконання та впровадження системи оцінювання сприяють підвищенню рівня професіоналізму співробітників поліції. Це також має позитивний вплив на дотримання прав людини та зменшення ймовірності травм як серед правоохоронців, так і серед громадян. Запропоновані нормативи базуються на урахуванні фізичних можливостей, технічної складності виконання дій, а також психологічних аспектів, що робить систему підготовки наближеною до реальних умов виконання завдань.

Володіння гумовим кийком потребує не лише фізичних навичок, а й здатності контролювати власні дії в умовах емоційного напруження. Тому слід розробляти методики, які формують у поліцейських не тільки технічні, а й психологічні компетенції, зокрема навички саморегуляції та стриманості під час стресових ситуацій.

Окрім того, результати дослідження вказують на доцільність продовження наукових розвідок у сфері використання спеціальних засобів, удосконалення технічних прийомів і впровадження нових підходів у професійному навчанні. Особливо потребує дослідження оптимальне співвідношення фізичних навантажень, психологічної стійкості і практичних тренувань.

У цілому впровадження запропонованих нормативів є важливим кроком у розвитку системи професійної підготовки працівників поліції. Це сприятиме підвищенню їхньої ефективності у виконанні службових завдань, підвищенню рівня безпеки як правоохоронців, так і громадян, а також забезпеченню належного правового порядку в державі.

Перелік джерел посилання

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://surl.li/vudqza> (дата звернення: 01.02.2025).
2. Шевченко Т. В. Впровадження у систему професійної підготовки нормативів з тактико-спеціальної підготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування МВС України* : зб. наук. праць V міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 29 трав. 2020 р. Харків, 2020. С. 216–220.
3. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. / О. Г. Комісаров та ін. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.
4. Бондаренко Я. Г., Прокопенко О. Ю., Сергієнко Д. В., Кущенко В. О. Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 308 с.
5. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. / С. В. Албул та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
6. Захисні та контратакувальні дії з гумовим (пластиковим) кийком: навч.-метод. посіб. / В. А. Дідковський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 72 с.
7. Цветкова М. А., Шевченко Т. В., Власенко І. В. Розробка та впровадження нормативів із застосування гумових кийків поліцейськими. *Період трансформаційних процесів у світовій науці: задачі та виклики* : матеріали IV міжнар. наук. конф., м. Рівне, 13 груд. 2024 р. Вінниця : УКРЛОГОС Груп, 2024. С. 231–232 с.
8. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ від 26.01.2016 р. № 50. URL: <https://surl.cc/fwhnsr> (дата звернення: 01.02.2025).
9. Про затвердження Нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням : наказ Міністерства внутрішніх справ від 20.11.2015 р. № 1470. URL: <https://zakon.rada.gov> (дата звернення: 01.02.2025).
10. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ від 13.10.2014 р. № 1067. URL: <https://surl.lu/wzwnku> (дата звернення: 01.02.2025).

Стаття надійшла до редакції 07.02.2025 р.

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF REGULATIONS ON THE USE OF RUBBER BATONS BY POLICE OFFICERS

The article examines in detail the importance of standards in the professional training of police officers, in particular, in relation to the use of special means, such as a rubber baton. The author analyzes the current regulatory framework of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine regulating the procedure for service training and identifies its shortcomings in forming the full range of necessary knowledge and skills for the effective use of special means. The absence of clear standards can lead to a heterogeneous level of training of law enforcement officers and increase the risk of misuse of force.

The authors propose to introduce specialized standards that clearly regulate the methodology for performing exercises with a rubber baton, which will help unify police officers' skills and increase the effectiveness of their actions in stressful situations. To assess the effectiveness of the proposed standards, an experimental study was planned and conducted.

The pilot study included four exercises performed by cadets with different levels of training. During the exercises, the indicators of time, accuracy and correctness of the strokes were recorded. Based on the results obtained, evaluation criteria were developed that take into account the speed of reaction, the number and correctness of the strikes, as well as the overall technical training of the performers.

The experimental study included the performance of four exercises by cadets with different levels of training. During the exercises, indicators of time, accuracy and correctness of strikes were recorded. Based on the results obtained, evaluation criteria were developed that take into account the speed of reaction, the number and correctness of the strikes, as well as the overall technical preparedness of the performers.

The results of the study show that standardization of rubber baton techniques improves police training, reduces the risk of misuse of force, ensures respect for human rights, and reduces injuries among both law enforcement officers and citizens. The introduction of clear standards will increase the effectiveness of police officers' actions in real-life operational situations, improve their training system, and create a unified methodological framework for personnel training.

Thus, the introduction of specialized standards for the use of rubber batons is an important step in improving the professional training of law enforcement officers, which will ensure an increase in public safety, the effectiveness of law enforcement and compliance with modern requirements for the activities of police units.

Keywords: police officer, special means, plastic and rubber batons, standards.

Головань Олег Михайлович – кандидат військових наук, доцент, начальник кафедри забезпечення державної безпеки, Національна академія Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-7290-8021>

Шевченко Тихін Віталійович – кандидат юридичних наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>

Цвєткова Мілена Андріївна – курсант, Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0005-6003-571X>